
EL VERB *SEMBLAR* EN CATALÀ ANTIC*

THE VERB *SEMBLAR* IN OLD CATALAN

JORDI M. ANTOLÍ MARTÍNEZ

Universitat d'Alacant

jordi.antoli@ua.es

Resum: En català actual, els verbs *semblar* i *parèixer* són dos verbs quasi sinònims distribuïts territorialment de forma desigual: mentre que el verb *parèixer* perviu al País Valencià, a les Illes Balears i al català nord-occidental, el verb *semblar*, a més de conviure amb *parèixer* als territoris anteriors, ha esdevingut hegemònic al centre-nord del domini lingüístic. Aquesta distribució no és, però, la que trobem en la llengua antiga, en la qual *semblar* és un verb relativament poc freqüent si el comparem amb *parèixer* i, a més, la major part dels exemples els constatem en un grup reduït d'obres (especialment dels ss. XIII i XIV). En aquest article volem descriure els usos sintàctics i significats del verb *semblar* en català antic i explicar la relació que manté amb *parèixer*. A grans trets, concloem que la diferència que trobem entre tots dos verbs és semàntica i que la convergència que testimoniem en determinades obres pot explicar-se com a influència de l'occità, com

(*) Vull agrair als profs. Josep Martines (Universitat d'Alacant), Hans-Ingo Radatz (Otto-Friedrich-Universität Bamberg) i Antoni Ferrando (Universitat de València) els consells, sempre oportuns, que m'han donat i que m'han permès bastir aquest article.

Aquest estudi ha estat desenvolupat al si de l'Institut Superior d'Investigació Cooperativa IVITRA (ISIC-IVITRA) de la Generalitat Valenciana (Programa de la Generalitat Valenciana per a la Constitució i Acreditació d'Instituts Superiors d'Investigació Cooperativa d'Excel·lència [Ref. ISIC/012/042]), i en el marc dels projectes de recerca següents: «Gramàtica del Català Modern (1601-1834)» (MINECO, Ref. FFI2012-37103); «Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català modern (Gcm)» (IEC [PT 2012-So4-MARTINES]); Digjocotracam (Programa PROMETEU per a Grups d'Investigació en I+D d'Excel·lència, Generalitat Valenciana [Ref.: PROMETEOII-2014-018], finançat per FEDER de la UE); i el «Grup d'Investigació en Tecnologia Educativa en Història de la Cultura, Diacronia lingüística i Traducció» (Universitat d'Alacant [Ref. GITE-09009-UA]).

a calc en traduccions o com un tret dialectal. Fonamentarem l'estudi en les dades que obtenim del Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Antic (CIGCA).

Mots clau: català antic, llengües gal·loromàniques, llengües iberoromàniques, verb *parèixer*, verb *semblar*

Abstract: In current Catalan, the verbs *semblar* and *parèixer* are two verbs mostly synonyms distributed territorially in a unequal way: While verb *parèixer* persists in the Valencian Country, in the Balearic Islands and in the northwestern Catalan, the verb *semblar* coexists with *parèixer*. Moreover, it has become hegemonic in the centre north of the linguistic domain. However, this distribution is not the one we find in the ancient language, where *semblar* is a verb relatively uncommon if we compare it with *parèixer*. In addition, most of the examples for this verb are confirmed in a very small group of works (especially those from the 13th and 15th century). This paper tries to describe the syntactic uses and meanings of verb *semblar* in ancient Catalan and it also tries to explain the relation that has with *parèixer*. In outline, we conclude with the fact that the difference founded between both verbs is semantic and the fact that the convergence showed in specific works can be explained as an influence of the Occitan language, as a calque in translations or as a dialectal feature. The study is based in the data obtained from the Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Antic (CIGCA).

Keywords: ancient Catalan, Gallo-Romance languages, Iberian Romance languages, verb *parèixer*, verb *semblar*

1. INTRODUCCIÓ¹

Els verbs *semblar* i *parèixer*² constitueixen un d'aquests doblats lèxics que, alhora, acosten el català al grup gal·loromànic i a l'iberoromànic.³ En l'actualitat es tracta de dos verbs quasi sinònims distribuïts territorialment de forma desigual (Ramos 2002: 1975): mentre que *parèixer* perviu a la perifèria del domini lingüístic (al País Valencià,

1. Les abreviatures que hem fet servir en aquest text són aprox.: *aproximadament*, cat.: *català*, cf.: *confronteu*, s.: *segle*, s.v.: *sub voce*.

2. Per economia, quan esmentem el verb *parèixer* ens referim també a totes les formes catalanes derivades del verb llatí *PARERE* que trobem en la llengua antiga, estudiades per Ramos (2013): *parer*, *aparer* i *apparer*.

3. Si bé és cert que hi ha derivats de *PARERE* en francès i occità (*paraître* i *paraître* —i variants—), així com derivats de *SIMILARE* (**SIMILARE*) en espanyol i portuguès (*semejar* o *semelhar*), els usos sintàctics —en concret, el pseudoimpersonal— i valors semàntics —epistèmics— que prenen *sembler* i *semblar*, respectivament, en les dues primeres llengües i *parecer* en les segones fa que s'hi veja una diferència entre tots dos blocs i que el català hi aparega partit segons dialectes.

a les Illes i en cat. nord-occidental), ha desaparegut del cat. central i septentrional. Per la seua banda, el verb *semblar* conviu amb *parèixer* (amb usos i significats diferents) a la perifèria i ha esdevingut hegemònic al centre-nord del domini, a més de ser la forma preferent en el model estàndard actual.

En la llengua antiga, però, com provarem de demostrar en les pàgines següents, la situació és ben diferent. A més del fet que *parèixer* és present i potser hegemònic en tot el cat., la distribució de tots dos verbs no atén criteris diatòpics, sinó que és semàntica; aquesta situació és, en certa mesura, la que continuem trobant allà on perviu *parèixer*. El procés de canvi semàntic —i, de retruc, sintàctic— que seguiran aquests verbs es caracteritza per la convergència, amb una expansió semàntica i d'usos d'un dels verbs en perjudici de l'altre (el verb protagonista del canvi varia territorialment) que acabarà comportant, en el cas extrem, la desaparició del verb *parèixer* en alguns parlars catalans, probablement ja en els segles XIX-XX.

Aquest procés de convergència no és, però, un procés romànic, sinó que s'engega en llatí tardà. Es parteix de dos verbs relativament allunyats semànticament i sintàctica, ja que, si bé és cert que tots dos estan lligats en certa mesura a la percepció visual, en el cas de *PARERE* tenim un verb de moviment (el significat etimològic és 'arribar a mostrar-se a la vista', 'comparèixer', cf. *DLewis, DBréal*, uns significats que en cat. actual codifica *aparèixer*) i en el de *SIMILARE*, d'analogia (l'hereu del qual és, en cat. general, *assemblar-se*, tot i que en valencià i les Illes encara perviu, amb *semblar*, la construcció intransitiva; *DECat*, s.v. *semblar*, 763b40-46).⁴ El desenvolupament dels valors evidencials de tots dos verbs (d'inferència)⁵ esdevindrà en llatí tardà fruit d'un procés de subjectivació semàntica (seguint un joc d'inferències sistematitzat amb la proposta de la Teoria de la Inferència Invitada del Canvi Semàntic (TIICS) de Traugott 2012) i anirà acompanyat del desenvolupament d'usos sintàctics nous: la construcció pseudoimpersonal i la construcció copulativa o quasicopulativa (Antolí 2012; Sentí & Antolí 2014; Antolí en premsa). Aquest procés de subjectivació ja ha estat descrit en català (per exemple, quant al verb *jaquir*, Martines & Montserrat 2014) i, en concret, ha estat estudiat en altres casos en què dona lloc a valors evidencials de tipus inferencial, com en el cas d'*esmar* (Martines 2015), la perífrasi *deure de* + infinitiu (Sentí) o el sorgiment del futur epistèmic en català medieval (Martines en premsa).

4. El català nord-occidental també coneix la forma *semellar* amb ús intransitiu (el *DCVB*, s.v. *semellar*, testimonia el verb a Massalcoreig, Fraga i Calasseit); Coromines atribueix a aquesta forma un origen aragonès (*DECat*, s.v. *semblar*, 764a40-42).

5. En aquest estudi fem servir un concepte ampli de l'evidencialitat, entesa com a categoria o domini semàntic que indica la font o tipus de font d'on procedeix la informació transmesa per l'enunciat (Dendale & Tasmowski 2001: 340), seguint la línia d'estudi encetada per Squartini (2001 i 2008, entre d'altres).

En resum, en aquest article volem descriure els usos sintàctics i significats del verb *semblar* en cat. antic amb l'objectiu de contrastar aquesta caracterització amb la que ja vam fer de *parèixer* (Antolí 2012) i demostrar així que la situació de tots dos verbs del cat. actual, de geosinonímia, divergeix de la realitat constatada en la llengua antiga. Per fer-ho, començarem descrivint la situació del cat. actual (apartat § 2), continuarem amb una panoràmica de la llengua antiga (§ 3), amb l'anàlisi de les dades (§ 3.1) i el plantejament de la nostra hipòtesi (§ 3.2) i clourem l'estudi amb el contrast entre *semblar* i *parèixer* en la llengua antiga (§ 4) i la síntesi de tot plegat (§ 5).

2. EL VERB *SEMBLAR* EN CATALÀ ACTUAL

En cat. actual, el verb *semblar* és nucli, fonamentalment, de tres construccions —que paral·lelament es donen en francès (*TLFI*, s.v. *sembler*) i occità (*DAlibèrt*, s.v. *sembler*; *DCantalausa*, s.v. *sembler*), i que tenen l'origen en llatí tardà—: la intransitiva, l'atributiva i la pseudoimpersonal.⁶ Tot seguit en farem una descripció sumària i ens fixarem, especialment, en els significats que prenen, ja que és en la semàntica del verb on trobarem evolució en època romànica.

La construcció intransitiva és aquella que estableix una relació d'analogia entre dos elements, un SN amb la funció de subjecte i un SPrep introduït per la preposició *a*; modernament, el verb té una realització pronominal amb aquest ús.

[1] —Et **sembles** al meu germà —féu, palpant-me els braços—. Els dos sou forts. (*DDLC*, s.v. *semblar* 6b).

La construcció pseudoimpersonal es defineix des de la perspectiva sintàctica pel fet d'estar constituïda per un verb intransitiu que té com a argument extern un subjecte que no fa paper temàtic d'agent, sinó que és proposicional. Des d'una perspectiva semàntica, l'enunciat introduït per *semblar* pot tenir diversos valors: un primer és l'analògic, que es dona quan la proposició subordinada equival a una comparativa introduïda per *com si* (Quer 2002: 2825; exemple [2a]). En segon lloc, hi ha

6. Fonamentem aquest apartat en l'estudi d'un corpus de 209 exemples de *semblar* fruit del buidatge dels textos del Corpus de Català Contemporani de la Universitat de Barcelona (CCCUB). Concretament, hem espigolat els exemples de tres corpus diferents: el Corpus Oral Dialectal (COD), el Corpus Oral de Conversa Col·loquial (COC) i el Corpus Oral de Registres (COR), tots accessibles al web <<http://www.ub.edu/ccub/>>.

Complementem aquestes dades amb la informació que ens ofereix el *DDLC* (s.v. *semblar*) i amb exemples pousats del *CTILC*.

enunciats que codifiquen opinions, és a dir, aquells casos en què es tracta d'un judici subjectiu la veritat del qual no depèn d'una realitat externa objectiva, sinó del sistema de valors del subjecte (per exemple els judicis sobre la bondat, bellesa, moralitat, etc. d'algú, d'algun fet o d'alguna cosa; exemple [2b]); Cornillie, a l'hora d'analitzar aquest valor per al verb *parecer* de l'espanyol, el defineix dient que «do not rely on specific evidence, but emphasize the speaker's subjective version of the state of affairs» (2007: 28) i anomena aquests usos «subjectivadors» (*subjectifiers*). El tercer tipus d'enunciat és l'hipotètic, quan es tracta d'una suposició fonamentada en indicis, com són les explicacions abductives de fets ja passats, prediccions de fets futurs, estimacions o hipòtesis sobre l'ésser d'una realitat, sobre les intencions d'algú, etc.; llavors sí que hi ha una realitat externa a la qual es prova d'arribar i, doncs, l'enunciat és potencialment verificable (exemple [2c]). En quart lloc, hi ha el discurs reportat (manllevat d'una tercera persona coneguda o presentat com a rumor [2d]); i, finalment, hi ha la informació incerta: en l'exemple [2e] ja no s'indica la font de la informació (el locutor/conceptualitzador quan es tracta d'opinions i hipòtesis o algú extern en el cas de la informació reportada): el locutor s'erigeix com a referent de la informació enunciativa («que som la comunitat autònoma que en fa nou»), però en realitat no n'és la font i tampoc no ens diu que siga algú altre: simplement marca la informació com a incerta, com queda clar en l'oració principal: «No en recorde exactament la xifra».

- [2a] L'observador que s'acostés per primera vegada a La Magarola no identificaria mai a primera vista aquest medi aquàtic com un estany. A mesura que ens acostem als voltants de l'estany, **sembla** que ho fem a una maresma, ja que les vores de La Magarola són inconcretas i poc definides. (Planas i Torres, Ramon [1984], *Braços de riu, estanys i maresmes del delta del Llobregat*, p. 29; *CTILC*)
- [2b] A vegades, per a algú, parlar de tradició espanta, li **sembla** que és una cosa retrògrada. (Josep Maria Garrut i Romà [1985], *L'escultura al temps del modernisme*, p. 143; *CTILC*)
- [2c] En definitiva, els motius que exposa l'empresa per estar en contra del projecte no acaben de ser gaire clars i **sembla** que, en el fons, la veritable causa d'aquest enfrontament és que «les ferides» que van produir les negociacions de l'any 1982 encara no estan del tot cicatritzades. (*El 9 Nou. Periòdic independent de les comarques d'Osona i del Ripollès*, 857 [1988], p. 9; *CTILC*).
- [2d] Doncs bé, arribem al final de la història. Sabeu quin va ser el repertori de cançons d'aquesta gira de Mick Jagger pel Japó? Doncs, ni més ni menys que dotze cançons dels Rolling Stones i tres de tot sol... **sembla** que tots els concerts no van ser el mateix, però a cada un i com a mínim, Mick Jagger va interpretar dotze cançons dels Rolling Stones. (*Avui és Diumenge*, 118 [1988], p. 3; *CTILC*)
- [2e] No en recorde exactament la xifra, però em **sembla** que som la comunitat autònoma que en fa nou. (*Setze 10* [1988], p. 5; *CTILC*)

Els tres primers valors també es poden trobar en la construcció atributiva, com s'observa en els casos següents amb atributs adjectivals. Segons la predicació introduïda, tenim analogies [3a], valoracions subjectives [3b] o hipòtesis fonamentades en la inferència [3c]. Sobre la caracterització d'aquestes construccions atributives en cat. contemporani, remetem a Ramos (2002: 1975-1978)

- [3a] És molt difícil capturar-lo, **sembla** invisible i invulnerable, i sovint li arriba la mort per traïció. (Gemma Tribó [1985], *Perot Rocaguinarda, bandoler del segle XVII*, p. 25; *CTILC*)
- [3b] Em **sembla** indignant que es digui que al Vic hi ha màfies, hi ha embolics i tot això. (*El 9 Nou* [1988], núm. 857, p. 39; *CTILC*)
- [3c] La Loni. Més que alemanya **sembla** irlandesa o bretona amb els seus ulls blaus, la seva pell tan blanca i els seus cabells d'una negror intensa... (Miquel Ferrà i Martorell [1985], *No passaran!*, p. 112; *CTILC*) (el locutor és conscient del caràcter contrafactual de la predicació)

3. LA SITUACIÓ EN CATALÀ ANTIC

3.1 LES DADES

Prenent en conjunt les dades que tenim del verb *semblar* en cat. antic (partim d'un corpus de 261 exemples dels ss. XIII-XVI presos del *CIGCA*), podem fer-ne una caracterització bastant acostada a la de la llengua actual (vegeu la taula 1)

Tipus de construcció		Analogia	Opinió/valoració	Inferència	Total
Pseudoimpersonal		25	52	62	139
Copulativa	Nominal	26	14	12	52
	Adjectival	2	22	3	27
	Preposicional	1	2		3
	Adverbial	1	-	-	1
Intransitiva		34	-	-	34
Absoluta		-	5	-	5
Total		89	95	77	261

Taula 1. Distribució semàntica i sintàctica dels casos de *semblar* en català antic (ss. XIII-XVI), d'acord amb les dades del *CIGCA*.

Des d'una perspectiva sintàctica, en el nostre corpus d'exemples, *semblar* forma, fonamentalment, les tres construccions que ja hem perfilat en el punt anterior:

la intransitiva (en alguns casos, transitiva, com ja apunta Coromines), la copulativa (especialment amb predicats nominals, també amb adjectivals i, en menor mesura, adverbials i preposicionals) i la pseudoimpersonal. Hem de destacar la importància de la construcció intransitiva —molt superior a la que té en la llengua actual—, la qual cosa s'explica perquè aquesta construcció era pròpia del cat. general i no havia quedat arraconada en uns parlars concrets, com ocorre actualment.

Des d'una perspectiva semàntica, trobem tres nuclis de significat:⁷ el d'analogia, el d'opinió i l'hipotètic. Una diferència notable és que no s'hi constaten ni el valor evidencial de discurs reportat ni el de modalitat epistèmica; possiblement es tracta d'unes innovacions modernes, d'acord amb les dades que hem obtingut amb un escandall que hem fet en textos de l'edat moderna i de llengua contemporània (amb el *CIGCMod* i el *CTILC*).

Ara bé, aquestes dades s'han de matisar per diversos motius: en primer lloc, perquè en cat. disposem d'un corpus de solament 261 casos del verb *semblar*, una xifra molt menor que la de casos de *parèixer* (1150 casos aprox. en el *CIGCA*), fet que contrasta fortament amb la realitat del cat. contemporani. A més, aquestes dades es troben repartides de forma molt desigual entre les obres: en primer lloc, perquè d'una norantena d'obres que configuren el nostre corpus essencial, sols 25 tenen exemples de *semblar* (i obres tan importants i voluminoses com el «Dotzè» del *Crestià* o la *Crònica* de Ramon Muntaner no en presenten cap). En segon lloc, perquè 4 d'aquestes 25 obres concentren el 61,3 % dels casos de *semblar* (el *Llibre dels Fets*, amb un 24 % del total, les *Vides de sants rosselloneses*, la *Questa del Sant Grasal* i els poemes de March) i 14 obres —més de la meitat de les obres amb mostra— tenen cinc o menys casos d'aquest verb.

3.2 PROPOSTA

A l'hora d'explicar aquesta distribució de *semblar*, podem descartar la influència del castellà com a factor que emmascara o interfereix el cat. genuí, si més no, en la mostra estudiada dels ss. XIII-XIV: l'època és massa reculada, i els textos són d'arreu del domini lingüístic, i no sols dels territoris de més contacte amb el castellà. També hi podem descartar la interferència del llatí, com a model de llengua culta: el verb

7. Aquests mateixos valors els diferencia Joan Coromines en l'entrada de *semejar* en espanyol antic: l'hipotètic, 'dar indicios una cosa de lo que es'; el d'opinió, 'hacerse manifiesto, inspirar una opinión'; i l'analogia, 'parecerse, ser semeiante' (*DCECH*, s.v. *semejar* 181b).

(AP)PARERE té una presència ben escassa en els textos llatins redactats a la Corona d'Aragó a l'època, d'acord amb les dades obtingudes dels corpus *CODOLCAT* i *CODOLVA* i, en aquells casos que el trobem, el significat no és evidencial. Per la seua banda, *SIMILARE* hi és del tot absent (i tampoc no apareix amb la forma hipercorrecta *SIMULARE*).

És probablement la influència d'unes altres llengües, l'occità (pel veïnatge) i el francès (en traduccions d'aquesta llengua), el que explica la distribució del verb *semblar* que trobem en el corpus de textos del català antic. Com veurem en l'apartat següent, la freqüència amb què apareix aquest verb augmenta en un grup d'obres dels segles XIII i XIV, algunes de les quals són traduccions del francès o de l'occità, d'altres són textos que opten per un model de llengua occitanitzant. És simptomàtic també que és en aquestes obres on trobem un desplaçament més marcat del verb cap a l'evidencialitat inferencial.

D'acord amb les consideracions i dades anteriors, hem decidit segmentar el nostre corpus d'exemples en dos grups: el primer comprèn els ss. XIII-XIV i el segon els ss. XV-XVI. Per fer-ho, prenem com a criteri de divisió la influència que tenia l'occità en el model de català literari. D'aquesta manera, els ss. XIII-XIV són un període en què el català culte és marcadament occitanitzant, especialment en algunes obres. Això justifica una subdivisió de les obres d'aquests segles, entre un primer grup de textos (A) que, ateses les dades que tenim, considerarem d'influència gal·loromànica (es pot tractar, en alguns casos de traduccions, de calcs del francès); i, en segon lloc, el grup B —molt més nombrós—, amb pocs o cap exemple de *semblar*, el considerarem representatiu del cat. de l'època. Els ss. XV-XVI, per la seua banda, són un període de desoccitanització del cat. literari i, doncs, com en el cas del grup B d'obres dels ss. XIII-XIV, considerarem la mostra d'exemples representativa del català de l'època.

3.2.1 El verb *semblar* en els ss. XIII-XIV

A. Primer grup d'obres

En aquest punt analitzarem la distribució que té *semblar* en un conjunt de textos la llengua dels quals presenta, més o menys clarament, influències del francès o l'occità: la *Questa del Sant Grasal*, els *Diàlegs* de Sant Gregori, les *Vides de sants rosselloneses*, la *Flor de les Històries d'Orient*, les *Edats i Epístola de Jesucrist*, la *Faula* de Guillem de Torroella; un cas a banda és el del *Llibre dels Fets* de Jaume I. En aquestes obres, el verb *semblar* presenta una freqüència d'ús i uns valors semàntics particulars i provarem d'esbrinar en quina mesura es pot tractar d'una interferència gal·loromànica. En total, es tracta de 155 exemples (dels 180 d'aquests dos segles) que distribuïrem

tot seguit entre els que podrien ser calcs en traduccions del francès i els que podrien ser la manifestació d'un model de llengua occitanitzant; i, finalment, ens referirem al *Llibre dels Fets*.

Quant a les traduccions catalanes de textos francesos, mereix una atenció especial la versió de la *Queste*, la *Questa del Sant Grasal*, que està datada el 16 de maig de 1380 segons l'*explicit* (Martines 1997: 33-38). Hi trobem 36 casos del verb *semblar* (als quals s'ha d'afegir els de la locució *datiu + és semblant*). Hi apareix la construcció pseudoimpersonal amb valor d'analogia, d'opinió i inferencial; també l'atributiva amb atributs nominals i adjectivals, així com alguns casos de la construcció intransitiva (vegeu taula 2).

Tipus de construcció	Analogia	Opinió/valoració	Inferència	Total		
Pseudoimpersonal	2	9	9	20		
Copulativa	Nominal	-	1	4	5	
	Adjectival	-	1	3		4
	Preposicional	-	1	-		
Intransitiva	5	-	-	5		
Absoluta		1		1		
Total	7	13	16	36		

Taula 2. Distribució semàntica i sintàctica dels casos de *semblar* en la *Questa del Sant Grasal*.

Ara bé, en aquest cas ens trobem davant de calcs de l'original francès. Els casos de *semblar* de la *Questa* són, en realitat, un reflex de la *Queste*, amb l'excepció d'alguns casos de *ressembler* analògic de l'original que esdevé *semblar* en la versió catalana o d'alguns exemples de *semblar* (d'opinió i inferència) que en la *Questa* prenen forma de locució (*datiu + és semblant*). Tot seguit posem alguns exemples classificats i acarats amb el text de l'edició filològica de la *Queste*, ja clàssica, d'Albert Pauphilet (1923).

Construcció	Traducció catalana (Martines)	Original francès (Pauphilet)
Pseudoimpersonal inferencial	[...] dix la donzela a Perseval qua-s vangués raposar e seser tro que·l ves-pre fos vangut «e axits fore del soleil car e mi semble que vós ejats calor». (<i>Questa</i> , 30, 3)	Venez vos reposar et seoir tant que la nuiz viegne, et issiez fors dou soleil, car il me semble que vos eschaufez trop. (<i>Queste</i> , 108, 30)
Atributiva SN inferencial	E cant él ach gran pesa ragardat, sí li semblà ·I· cornela, mas molt era bela (<i>Questa</i> , 327, 7)	Et il le resgardoit, si li sembloit une cornille; mes molt ert bele de la nerté qu'ele avoit. (<i>Queste</i> , 171, 1)
Atributiva SAdj inferencial	Axí com ela vos semblà pus yove dopna que l'altre, sí as per raó de gran marevela (<i>Questa</i> , 195, 9)	Et ce qu'ele vos sembloit plus juene de l'autre n'est pas merveille [...]. (<i>Queste</i> , 102, 2)
Atributiva SPrep valoració	E cant éls fóran antrats, éls an regardat an sus e an yus e sí díuan que·n tera ni an mar no-s cuydaren éls gens trobar nau de ten gran bautat com aste lus semble . (<i>Questa</i> , 386, 7)	Et quant il ont bien resgardé sus et jus, si dient qu'il ne cuidoiert mie que en mer lo ne en terre eust nule si bele nef ne si riche come cele lor semble . (<i>Queste</i> , 202, 12)
Intransitiva	E cant la ragina l'ach ben asgardat, sí dix varemment que Lensalot l'à engenrat que anch no-s semblaren mils dos homas con éls abdós fan. (<i>Questa</i> , 29, 5)	Et quant la roine l'ot bien avisé, si dist que voirement l'avoit Lancelot engendrè, car onques mes ne se resemblerent dui home si merueilleusement come il dui fesoient. (<i>Queste</i> , 14, 27)

Taula 3. Acarament d'alguns fragments de la *Queste* i la traducció catalana del s. xiv.

La mateixa situació es dona en altres traduccions. En la *Flor de les històries d'Orient*, traducció catalana del xiv de la crònica d'Aitò de Gorigos (originalment redactada en francès), trobem dos exemples clars de *semblar* introduint enunciats que resulten de la inferència (vegeu la taula 4); en tots dos casos s'expliciten els indicis que permeten la inferència: «hom veu vanir de aquella terra tantes cosses stranyes e marvalloses e de soptill obratge» i «Per ço que ancara hi appar». Tant aquests casos com els restants són calcs de l'original francès (Académie des inscriptions et Belles-Lettres, 1906), com queda clar en la taula 4:

Text català (ed. Hauf 1989)	Original francès (Académie des inscriptions, 1906)
E, vertaderament, hom veu vanir de aquella terra tantes cosses stranyes e marvalloses e de sotill obratge, que bé semble que ells sien la pus subtil gent del món de art de obrar de mans. (<i>Flor de les històries d'Orient</i> , 76, 8)	E verriament l'om voit venir de celui país tantes choses estranges e merveilloises, e de sutil labour, que bien semblent estre la plus soutils gens du monde d'art e de labour de mains. (<i>La Flor des Estoires d'Orient</i> , 121)
Aquest Nínive és aquella ciutat de la qual la santa Scriptura parle, e a la qual fou tramès Johanàs propheta a preycar per manament de Déu. Aquesta ciutat és tota destruyda. Per ço que ancara hi appar semble bé que aquella ciutat fou una de les majors ciutats del món. (<i>Flor de les històries d'Orient</i> , 86, 22)	Ceste cité est appellée Ninive, de laquelle saint escripture parle, e a laquelle fu mandé Jonas, prophete, à prechier par le comandament de Deu. Ceste cité est ore toute gastée, mès pour ce que encores est aparent, bien semble que cete cité fu une des plus grans cités du monde. (<i>La Flor des Estoires d'Orient</i> , 130)

Taula 4. Acarament d'alguns fragments de l'original i la traducció catalana del s. XIV de la *Flor de les històries d'Orient*.

Hi ha també un segon grup d'obres (amb 48 casos de *semblar*) que presenten una caracterització del verb semblant a la que hem vist en les dues obres anteriors, per bé que ara no es tracta de traduccions del francès, sinó de textos occitanitzants (tot seguit justificarem aquesta adscripció): els *Diàlegs* de Sant Gregori, les *Vides de sants rosselloneses*, les *Edats i Epístola de Jesucrist* o la *Faula* de Guillem de Torroella. Com s'observa en la taula 5, la distribució en construccions i valors evidencials és paral·lela a la que hem vist a la *Questa* i destaca el predomini que hi té la construcció pseudoimpersonal inferencial.

Tipus de construcció		Analogia	Opinió/valoració	Inferència	Total
Pseudoimpersonal		5	6	22	33
Copulativa	Atribut nominal	5	3	2	10
	Atribut adjectival	1	1	-	2
	Atribut adverbial	1	-	-	1
Intransitiva		2	-	-	2
Total de casos		14	10	24	48

Taula 5. Distribució semàntica i sintàctica dels casos de *semblar* en textos occitanitzants dels ss. XIII i XIV.

Alguns dels exemples de *semblar* amb valor inferencial són:

- [4a] 2, 15 E encara per altra rasó **sembla** que reebés passió volentorosament, per assò cor lo loc en lo qual lo traïdor era venidor, per ÉL a trair, ja sabia; e aquí ÉL, scienment, volc venir. (*Vides de sants rosselloneses*, 32, 15; *CIGCA*)

- [4b] Es en axi, cant eu pasava / pres d'un lorer, eu vi penden / us gans obrats d'aur e d'argen, / de la talla de Perpinya. / Anch no foron tenguts en ma / mas pell maestre, so cre, / car **semblava** que cel qui·ls fe / los agues mantinent lexats. (*Faula*, 350; *CIGCA*)
- [4c] [...], enaxí con en temps de persecució moltz poden pendre martiri, qui en la pau de l'esgleya aparien meynspresatz e no covinens a martiri, enaxí alcunes vegades casen en paor aquels qui **semblava** que cant era pau que daguessen fortz estar. (*Diàlegs*, 113, 1; *CIGCA*)
- [4d] Emperò, sobra sant Mateu, e Beda sobra sant Luc, dien que **sembla** que s'acorden ab sant Johan, e que vulen dir que en cassa de Cayfas bisba sa fes lo ters nagament. (*Edats i Epístola de Jesucrist*, 110, 2; *CIGCA*)

Els exemples anteriors mostren uns contextos en què en cat. antic esperaríem trobar *aparer* (Antolí 2012), en textos doctrinals (de temàtica religiosa) en què es formulen hipòtesis a partir d'arguments explícits, fet que demana una construcció sense datiu (exemple [4a].). És singular també la presència en més d'un d'aquests texts del verb amb valor exegètic —al capdavant, un tipus d'inferència.

El caràcter occitanitzant de la llengua d'aquestes obres ja ha estat assenyalat anteriorment. De la versió medieval catalana dels *Diàlegs* de Sant Gregori, sabem que el manuscrit fou escrit per Bernat d'Ollers, gironí, el qual acabà la tasca el 1340; ara bé, possiblement es tracte d'una còpia d'un manuscrit anterior (de la segona meitat del s. XIII; Alegre i Urgell 2006: 21-23), que podria haver seguit un model occità (i no el text llatí original, hipòtesi aquesta que apunta, sense donar-li un suport decidit, Montserrat Alegre 2006: 21). Siga com siga, la freqüència que té *semblar* en el text cat., així com els valors inferencials que hi presenta, són singulars si els acarem amb el que trobem en la resta de textos catalans de l'època (fins i tot amb aquells procedents d'una àrea geogràfica propera, com són les obres de Desclot, Eiximenis o Muntaner), la qual cosa fa que prenga força la possibilitat de la traducció de l'occità o la influència de la *koiné* occitana en el model lingüístic d'aquest text. Potser tampoc hauríem de descartar la possibilitat que es tracte d'un tret de l'extrem nord-oriental del domini lingüístic, fronterer amb l'occità, com també passa a la llengua de les *Vides de sants rosselloneses*, que Coromines ja apuntà que presenta trets potser característics del cat. septentrional (1971).⁸ Quant a la presència de *semblar* a *La faula* de Guillem de Torroella, és fàcil veure-hi la influència del francès i l'occità, atès que es tracta d'un

8. A més, el paral·lisme entre la versió occitana i la catalana de la *Legenda aurea* es pot observar en fragments com aquest: «E con ixís fora, lo pretor li dix: —**Sembla** ·m que tu ajes aordonat que no aors los nostres déus» (*Vides de sants rosselloneses*, 260, 3) i «e quant el yssi foras, l'emperador li dis: “**Sembla** que tu ajas adordonat que non adores los nostres dieus”» (*Legenda aurea*, *RIALTO*).

text escrit en un occità acatalanat (o en un català occitanitzant) i que, a més, afegeix text en francès en les intervencions de determinats personatges (la serp, Morgana i Artús) (Bohigas & Vidal Alcover 1984: xv). Finalment, quant a *Les edats de Jesucrist* i l'*Epístola de Jesucrist*, són dos llibres apòcrifs que acompanyen la traducció al català del Nou Testament que conté el manuscrit Marmoutier (BNF, esp. 484), datats a començaments del xiv. Es tracta, segons Joan M. Furió (2007), d'un text del català septentrional, amb occitanismes gràfics, fonètics i lèxics, i alhora trets que potser corresponen al rossellonès col·loquial de l'època. Lingüísticament, doncs, hem de veure-hi un text amb unes circumstàncies molt semblants a les dels *Diàlegs* de Sant Gregori o les *Vides de sants rosselloneses*.

Finalment, atesos els resultats que obtenim de l'anàlisi dels exemples del *Llibre dels Fets* (taula 6), considerem que aquesta obra també s'ha d'analitzar a banda.

Tipus de construcció		Analogia	Opinió/valoració	Inferència	Total
Pseudoimpersonal		-	19	21 (4*)	40
		-	1	4 (1*)	5
Copulativa	Nominal	2	4	4	10
	Adjectival	-	5	-	5
	Preposicional	-	-	-	-
	Adverbial	-	-	-	-
Intransitiva		-	-	-	-
Absoluta		-	3	-	3
Total		2	32	29 (5*)	63 ⁹

Taula 6. Distribució semàntica i sintàctica dels casos de *semblar* en el *Llibre dels Fets*.

És significatiu remarcar, a l'hora de justificar aquest tractament singularitzat del *Llibre dels Fets*, que en 21 casos l'enunciat amb funció de subjecte de la construcció pseudoimpersonal té un caràcter hipotètic, és un enunciat que genera el locutor mitjançant un processament cognitiu (inferencial) generalment partint d'uns indicis perceptibles (visuals [5c]; auditius [5a]) per bé que la informació enciclopèdica que s'hi aboca té un pes variable. Més concretament, el tipus d'informació que introdueix *semblar* en el *Llibre dels Fets* són explicacions abductives de fets ja passats ([5a]; és especialment freqüent en contextos en què s'interpreten els dissenys divins, com [5d]), prediccions ([5c]), estimacions ([5b]), etc.

9. Hi ha tres casos més dubtosos que no hem inclòs en l'estudi.

- [5a] E, nós estan en estes paraules, oïm los colps e ls crits e dixem: «A, Sancta Maria, tu ajuda als nostres, que par que trobats se sían». E en tant vench Don Nuno e Bertrar de Naya [...]. E dixeren-nos: «Con estats aquí?» e nós dixem: «Estam ací per los peons que e feyts aturar; ara **sembla·m** que·s són encontrats. [...]» (*Llibre dels Fets*, 76, 23; *CIGCA*)
- [5b] [...] **sembla·ns** a nós que aquela serra que nós veem d'aquí que sia molt alta, per que volríem saber si hi à negun de vós que y sia estat». (*Llibre dels Fets*, 110, 26; *CIGCA*)
- [5c] E hoïm la missa e reebé·l qui reebre·l volia. E, nos anan així, acostà·s a nós Don Ffortuny Lópeç de çàdava, qui era bon cavaller, e deya, a tot hom que amava, sobrino , e dix-nos: «Què us **sembla** que serà vuy?» e dixem nós: «A la mia fe, huy se triarà la farina del breny». (*Llibre dels Fets*, 201, 14; *CIGCA*)
- [5d] E nós [...] dixem: «Ramon Marquet, **sembla·nos** que Nostre Seyor no vol que nós passem en Oltramar. Car ja altra vegada nós n'èrem appareylats per passar là, sí que ·xvii· dies e ·xvii· nuyts durà lo mal temps, que anch no·ns poguem recuyllir; e era ja passada la festa de sent Miquel ben per ·viii· dies.» (*Llibre dels Fets*, 358, 13; *CIGCA*)

Una possible hipòtesi d'aquesta particularitat lingüística del *Llibre dels Fets*, seguint l'anàlisi dialectològica que fa Antoni Ferrando de l'obra (2001: 529-530), és que reflectisca «el tipus de català que Jaume I va aprendre en la seua infantesa i adolescència». En concret, d'acord amb Ferrando, podria manifestar trets dels parlars del català nord-occidental extrem, de transició amb l'Aragó. No sabem, però, si *semblar* formaria part d'aquests trets o no; aquesta qüestió la deixem per a una recerca futura.

En resum, podem dir que, en el grup d'obres anterior, *semblar* presenta una freqüència superior al que trobem en la resta del corpus i, a més, semànticament el significat del verb s'ha desplaçat a la inferència i introdueix en molts casos enunciats hipotètics. Aquestes particularitats es poden explicar per circumstàncies diverses, sempre, però, vinculades a la influència de l'occità o del francès:

(a) D'una banda, en el cas de les traduccions que segueixen un model occità o francès, potser es tracta de calcs de l'original.

(b) De l'altra, en aquelles obres que es poden adscriure al cat. de l'extrem nord del domini lingüístic, al parlar del Rosselló, podria ser un tret d'aquest parlar català —de transició i influït per l'occità. És una explicació vàlida per als *Diàlegs* de Sant Gregori, *Les edats de Jesucrist* i l'*Epístola de Jesucrist* i les *Vides de sants rosselloneses*.

(c) En tercer lloc, es pot tractar d'influències de l'occità (o del francès), que en els ss. XIII-XIV fou model per al cat. literari. Això és determinant en una obra de temàtica cavalleresca i escrita en noves rimades com és *La faula* de Torroella, però també s'ha de tenir en compte les altres tres peces hagiogràfiques.

(d) Finalment, hi ha el cas del *Llibre dels Fets*, la particularitat del qual es pot explicar per la hipòtesi exposada adés.

B. Segon grup d'obres

Amb tot, la realitat que manifesten les obres anteriors possiblement no és la que caracteritza el cat. —si més no, en general— de l'època i hem de tenir en compte alguns factors que ens fan repensar aquesta caracterització del verb. En primer lloc, d'acord amb les xifres exposades fins ara, el pes del valor analògic de *semblar* és molt limitat. Ara bé, s'ha de tenir en compte que no sols es pot transmetre aquesta idea de semblança entre dos elements amb el verb *semblar*, sinó també amb les construccions que integren l'adjectiu *semblant*, per exemple com a atribut en una oració copulativa.

- [6] [...] nosaltres som composts de dues natures: la una és spiritual, **semblant** a hun àngel
[...] l'altra natura que havem és **semblant** a bèstia [...] (*Sermons de sant Vicent*, 222, 3-5)

La importància d'aquest derivat queda clara quan trobem, sols al *Llibre dels Fets*, una cinquantena d'exemples de l'adjectiu *semblant* (no comptabilitzem els exemples en què aquest s'ha substantivat), amb el significat 'que sembla, que s'acosta en la seva figura, qualitats o manera d'ésser a algú o alguna cosa' (*DCVB*, s.v. *semblant*). D'aquesta manera, els casos en què el radical *sembl-* codifica l'analogia gairebé igualen aquells en què transmet opinió o inferència. I la realitat del *Llibre dels Fets* no és un cas aïllat, ans al contrari. En les *Vides de sants rosselloneses* trobem 24 exemples de *semblant* adjectiu (la mateixa xifra que la del verb); 16 en els *Sermons* de Vicent Ferrer (vs. 7 casos de *semblar*). És significatiu, a més, que aquest adjectiu tinga presència en obres en què el verb és absent, com és el *Dotzè del Crestià*, d'Eiximenis, en el qual hem comptat 64 casos (en el fragment d'aquesta obra que forma part del *CIGCA*). Així, doncs, mentre que el verb *semblar* sols el trobem en vint-i-cinc obres de la norantena de textos del nostre corpus, l'adjectiu *semblant* té un pes major tant en nombre de casos com en obres en què és present: en 46 textos d'arreu del domini lingüístic, corresponents a tipologies, registres i èpoques diferents (ss. XIII-XVI). Aquestes dades ens han de fer repensar la caracterització que hem fet de *semblar*. En aquesta nova panoràmica, *semblar* queda com una forma secundària del camp lèxic que genera el radical *sembl-*, mentre que el protagonisme gairebé absolut el té l'adjectiu *semblant* (i, doncs, el valor analògic).

En segon lloc, i vinculat amb el que acabem de dir, hi ha el fet que la realitat descrita anteriorment queda circumscrita a un conjunt d'obres molt limitat (7 textos d'un corpus de 90 documents). De fet, el verb *semblar* mateix té una presència molt limitada al corpus, ja que apareix sols en 25 obres, poc més d'un quart del conjunt de textos analitzats. Si a això afegim que bona part dels exemples (155, el 59,4 %) són calcs de l'occità i del francès o són, en general, occitanismes, ens queda un corpus de

106 exemples repartits en 18 obres. La freqüència d'aquest verb és, doncs, molt baixa en cat. antic.

En tercer lloc, l'ús i significat de *semblar* que trobarem en la resta de textos dels segles XIII i XIV són diferents dels que hem descrit anteriorment. Aquestes altres obres són la *Doctrina pueril*, el *Llibre de Sancta Maria* i el *Llibre de contemplació en Déu* de Ramon Llull, el *Llibre de Consells de la ciutat de València*, els *Sermons* de Vicent Ferrer, el text *Procés criminal contra Antònia Marquès*, *Història de la filla del rei d'Hongria* i *Lo Somni* de Bernat Metge. Aquests textos concentren 26 exemples dels 180 dels ss. XIII i XIV de la mostra que tenim, és a dir, poc més del 14,4 % del total de casos del període.

En aquestes altres obres, el valor analògic és el nucli de *semblar* (16 casos), seguit de l'opinió (8 casos); la inferència no té, en canvi, pràcticament presència (1 cas).

Tipus de construcció		Analogia	Opinió/valoració	Inferència	Total
Pseudoimpersonal		4	2	-	6
Copulativa	Atribut nominal	6	4	1	11
	Atribut adjectival	-	2	-	2
Intransitiva		6	-	-	6
Total de casos		16	8	1	25

Taula 7. Distribució semàntica i sintàctica dels casos de *semblar* en el grup B d'obres dels ss. XIII-XIV.

L'ús sintàctic més habitual és el copulatiu, amb el qual el verb introdueix un atribut nominal (11 casos) i, a molta distància, adjectival (2 casos: «breus» i «poètiques», exemple [7b]). El vincle que es s'estableix entre el subjecte i la predicació és majoritàriament d'analogia, en el cas dels atributs nominals: es predica, doncs, sobre un subjecte o cosa per la semblança que manté amb un altre subjecte o cosa. També hi trobem algunes valoracions (exemple [7a]).

- [7a] No-m **semblen**, Sènyer, savis mercaders aquells que llur joventut ni llur temps malmeten e despenen en les vanitats d'aquest món (Ramon Llull, *Llibre de contemplació en Déu*, 1752; *CIGCA*)
- [7b] Hoït he moltes coses que **semblen** més poètiques que existents somni (Bernat Metge, *Lo somni*, 180, 9; *CIGCA*)

En el cas de les construccions pseudoimpersonals, la major part dels exemples presenten un valor d'analogia; hi podríem introduir la clàusula subordinada pel nexa *com si* (exemples [8a] i [8b]).

- [8a] Altres que hauran fet molt bé, que fort poch estaran en purgatori, e aquelles penes són tan dures e tan forts que, si l'ànima hi està miga hora, li **semble** que y haje estat cent anys. (*Sermons* de sant Vicent, 34, 19; *CIGCA*)
- [8b] La hora que ella hix del lit **sembla** que ella hage contínuament habitat en stanys d'aygua o en loch de pantà, ab la vista verda e ab la carn crostuda e rascosa, semblant a cuxa de esturç. (Bernat Metge, *Lo somni*, 224, 20; *CIGCA*)

3.2.2 El verb *semblar* en els ss. xv-xvi

Com acabem de dir, durant els ss. XIII i XIV, la influència de l'occità sobre el cat. literari pot justificar l'ús que es fa, en determinades obres, del verb *semblar*. Des del s. xv, però, es trenca aquesta relació i, coincidint amb aquest procés de desoccitanització del cat. escrit, la freqüència d'ús del verb davalla i trobem que l'ús sintàctic i el significat d'aquest verb s'ajusten perfectament al que hem constatat en el segon grup d'obres dels ss. XIII-XIV (és a dir, aquelles que hem considerat representatives del cat. general del moment). En les obres del *CIGCA* corresponents a aquest període, hem pogut recuperar sols 81 casos de *semblar*; les obres amb casos d'aquest verb són l'*Spill* de Roig, els poemes de March, el *Curial*, el *Tirant lo Blanch*, la *Vida de Sancta Catherina de Sena* i la *Vida de sant Vicent Ferrer* de Miquel Peres, l'*Epistolari de la València Medieval*, el *Llibre de Job* de Jeroni Conques, els *Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, els *Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens*. De totes, l'obra poètica d'Ausiàs March ens ofereix una mostra més nodrida de casos del verb *semblar*, amb un total de 35 exemples.

Com es pot observar en la graella següent, tant des d'una perspectiva sintàctica com semàntica, els exemples de *semblar* presents en les obres del període estan molt ben definits i segueixen la línia del que hem constatat en el segon grup d'obres dels ss. XIII-XIV:

Tipus de construcció		Analogia	Opinió/valoració	Inferència	Total
Pseudoimpersonal		9	18	1	28
Copulativa	Atribut nominal	13	3	-	16
	Atribut adjectival	2	13	-	15
	Atribut adverbial	-	1	-	1
	Atribut preposicional	1	-	-	1
Intransitiva		20	-	-	20
Total de casos		45	35	1	81

Taula 8. Distribució semàntica i sintàctica dels casos de *semblar* en les obres dels ss. xv-xvi.

Així, doncs, d'acord amb les dades que tenim, la construcció atributiva és la més habitual (33 casos, si comptem tots els tipus d'atribut), seguida per la construcció pseudoimpersonal i, finalment, per la intransitiva. Semànticament els resultats són prou clars: *semblar* introdueix exclusivament analogies i opinions/valoracions, però no codifica la inferència. A més, és molt significativa, de la construcció atributiva, la importància numèrica dels atributs nominals (que corresponen per etimologia), però també ho és el pes que tenen els atributs adjectivals. Això contrasta amb la realitat que constatàvem en els segles anteriors, quan aquest tipus d'atribut era poc freqüent. Quant al valor d'aquests enunciats, avaluen, per exemple, la suficiència, necessitat, acceptabilitat (exemples [9a, c i f]); en diversos casos es tracta de predicats contrafactuals, d'acord amb la perspectiva del locutor (exemples de [9d i e]). També continuem trobant atributs nominals amb valor d'analogia (exemples [9b i g]).

- [9a] [...]e sobre açò hi sien estades ja fetes per nosaltres algunes provisions que·ns **semblaven** bastants a extirpar abusions e salvateries e torts, (*EVM*, 16, 18; *CIGCA*)
- [9b] [...] los priors [...] no curen sinó usufructuar e viure e passar son temps splèndidament, e no millorar ne reformar la dita casa, en la qual ha huy més erbes que teules, e les cubertes sobiranes e les jusanes són totes caygudes, e no **sembla** sinó hun corral de inmundes coses, e si en lo desert fos tal cosa, no seria sinó spel·lunca de ladres. (*EVM*, 29, 19; *CIGCA*)
- [9c] E jassia per los surrogat del regent la governació e justícia qui dessús, e per nosaltres, hi sien estades fetes aquelles provisions que ·ns **semblen necessàries** (*EVM* II, 115, 38, carta datada el 12 d'octubre de 1422; *CIGCA*)
- [9d] Amor a mi vostre cos ha abellit, / tant que lo blanc d'altre cos negre par / e la negror que en l'ull bellesa apar **sembla** 'm vermell, mostrant cor enfortit. (Ausiàs March, *Poemes*, 1, 17; *CIGCA*)
- [9e] Los ignorants Amor e sos exemples, / crehen que'ls fets d'aquell són estats faula, / reprenen mi perquè'm tresport en altre, / prenint delit en franch arbitre perdre. / A llur semblant un gran miracle **sembla**, / e majorment alguns pus forts articles: / descreen mort ésser de grat suferta, / e que·n dolor d'amor delit se mescla [...] (Ausiàs March, *Poemes*, 45, 8; *CIGCA*)
- [9f] **Semblà**'m partit / prou acceptable, / ben agradable / per molts respectes. (Jaume Roig, *Spill*, 4966; *CIGCA*)
- [9g] [...] los ossos de aquell **semblen** llauna de bronzo y ·ls ossos més durs que barra de ferro. (*Llibre de Job*, 95, 19; *CIGCA*)

Per darrere queda, en percentatge, la construcció pseudoimpersonal, que té el nucli en la codificació de l'opinió i, secundàriament, introdueix també enunciats analògics. Per exemple, trobem casos en què s'introdueixen opinions sobre la justícia d'un procés [10b], voluntats davant d'una situació [10c], comparances [10a], etc.

- [10a] Per los cabells a mi **sembla** que·m porten / a fer los fets que Amor me comana; / si·n vull fugir, portar no·m poden cames: / en tal contrast la mia vida penja. (Ausiàs March, *Poemes*, 98, 44; *CIGCA*)
- [10b] E per ço, vosaltres, honorables senyors, ab vostra honor parlant, devíets scriure al dit batle que us certificàs del material de la qüestió, o al dit En Busquets que us trametés trellat de son procés o denunciació. E si, vist aquell, vos hi **semblava** que y ocorregués injustícia o iniquitat, devíets proceir a remeys de dret [...]. (*EVM* II, 11, 39; *CIGCA*)
- [10c] Escrivim-ne larch a vostra majestat perquè aquella, axí en lo guiatge contengut en lo acte ab lo qual los dits hòmens foren als dits missatgers liurats, com en les altres coses, hi proveheixca lo que a vostra mercé **semblarà** deure·s'í fer. (*EVM* II, 121, 86; *CIGCA*)

Des de la perspectiva sintàctica, és interessant constatar l'alternança, en els segles xv-xvi, de la proposició introduïda per *que* amb la subordinada d'infinitiu [11a i d]. De fet, veiem que durant aquest període la construcció esdevé majoritària (12 casos de 20 de *semblar* + subordinada en el corpus de referència), per bé que la limitació de les dades de què disposem tampoc no ens permet treure conclusions definitives. Ara bé, de la mateixa manera que vam proposar amb *parèixer* (Antolí 2015), concloem que s'explica com una opció estilística. No és gratuït que els exemples que tenim els trobem en obres de creació literària (9), la major part dels quals són representatius de l'anomenada «valenciana prosa» (i, doncs, és fàcil veure'ls com un llatinisme sintàctic): les dues obres de Miquel Peres, la *Vida de santa Catherina de Sena* i la *Vida de sant Vicent Ferrer* (5 casos). En resum, la diferència entre la construcció d'infinitiu i la que selecciona la proposició introduïda per *que* és purament formal i no semàntica, a diferència del que proposa Cornillie (2007). Segons aquest autor, en espanyol actual, les dues construccions que constitueix el verb *parecer* prenen valors evidencials diferents.

- [11a] Escrivim-ne larch a vostra majestat perquè aquella, axí en lo guiatge contengut en lo acte ab lo qual los dits hòmens foren als dits missatgers liurats, com en les altres coses, hi proveheixca lo que a vostra mercé **semblarà** deure·s'í fer. (*EVM* II, 4, 4; *CIGCA*)
- [11b] [...] tota amor me da fastig, / e **sembla** a mi *ser* cosa abominable (Ausiàs March, *poemes*, 94, 90)
- [11c] —Sí m'ajut Déus, yo li són de molt tengut, car ell m'à ajudat en dos jorns dues vegades, en manera que **sembla** més volar que descavalcar: tant ho fa fer leugerament. (*Curial*, 384, 20; *CIGCA*)
- [11d] Tan altes, transcendentis e ineffables són les coses que ab la lum de la divina gràcia hé vistes, que ·m **semblava** blasfemar de la eterna Bondat si recitar·les volia. (Miquel Pereç, *Vida de Sancta Catherina de Sena*, 32, 17; *CIGCA*)

Finalment, val a dir també que la construcció intransitiva continua tenint una presència important amb *semblar* en textos no necessàriament valencians:

[12a] No sé yo per què que, a la veritat, no és tant cupdiciada como això la llengua catalana, y la aragonesa és tinguda per millor, per **semblar** més a la castellana. (*Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, 62, 20; *CIGCA*)

[12b] [...] vostre pare era tan bon home, que jo desige vós siau semblants a ell, per lo bé que a ell volia y vull a vós, y axí us torne a exortar ab aquesta, que trebalieu de **semblar-li**. (*Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens*, 176, 18; *CIGCA*)

3.3 RECAPITULACIÓ

En resum, en les —poques— obres dels segles xv-xvi amb presència del verb *semblar*, aquest manifesta uns usos i uns significats molt més restringits del que trobàvem en els segles XIII i XIV en el grup d'obres d'influència occitana o francesa (§ 3.2.1.A) i, en canvi, idèntics als que hem descrit per al segon grup d'obres (§ 3.2.1.B). *Semblar* introdueix opinions i, sobretot, analogies, mentre que la codificació de la inferència correspon, com veurem en el punt següent (§ 4) al verb *parèixer*. Des d'una perspectiva sintàctica això es tradueix en un pes important per a la construcció copulativa, especialment amb un SN com a atribut (per bé que l'atribut adjectival guanya pes), amb una presència també notable de la construcció pseudoimpersonal i intransitiva.

Ateses aquestes dades, concloem que el nucli semàntic de *semblar* en els segles XIII-XVI és, en cat. general, l'analogia, que és alhora el significat etimològic del verb. Secundàriament és un marcador d'opinió; no trobem, en canvi, el valor evidencial d'inferència en aquest període. Lligat amb el que acabem de dir, *semblar* és en el cat. de l'època un verb amb una freqüència molt baixa —l'ús augmentarà quan es consolidarà com a evidencial i substituirà *parèixer*. Potser, és cert, aquesta descripció que acabem de fer no és pròpia de tot el domini lingüístic i, potser, l'extrem septentrional presente una situació de transició cap a l'occità en l'ús de *semblar*, la qual cosa seria coherent amb les dades que ens ofereixen algunes de les obres del corpus. El fet és, però, que no tenim prou informació per a aventurar aquesta proposta i caldrà estudiar amb més detall la llengua antiga i moderna del Rosselló.

4. SEMBLAR VS. PARÈIXER; CRITERIS I DISTRIBUCIÓ

D'acord amb la caracterització que hem fet en els apartats anteriors de *semblar* en cat. antic, podem concloure que és un verb amb una superposició semàntica parcial respecte del verb *parèixer* (coincideixen com a verbs d'opinió), però cadascun d'aquests dos verbs té un nucli semàntic diferent: *semblar* el té en l'analogia, *parèixer* en la inferència. Vista la distribució en diacronia, però, el que s'observa és una tendència de *parèixer* a assumir els significats i usos sintàctics que abans eren exclusius de *semblar*. El procés de subjectivació que caracteritza l'evolució d'aquest verb en cat. antic (Sentí & Antolí 2014: 163-171) comportarà que acabe introduint enunciats no hipotètics (opinions i, fins i tot, analogies), la qual cosa es tradueix en trets formals com és l'augment de la presència del datiu que explicita la figura del conceptualitzador, així com la selecció del subjuntiu com a mode del temps verbal de la subordinada. En el cas de *semblar*, en canvi, trobem que el verb selecciona des d'un primer moment subordinades amb subjuntiu i, secundàriament, alterna aquest mode amb l'indicatiu, especialment en el grup d'obres que hem marcat com a influïdes pel francès o l'occità (i en alguns casos significatives del cat. septentrional), en contextos en què és possible l'asserció (amb hipòtesis o opinions).

Aquest procés de subjectivació no solament afecta el verb *parèixer*, sinó també formes derivades com el participi *paregut*, que en el corpus consultat funciona sempre (en les 53 ocurrences del *CIGCA*) formant temps compostos i no com a adjectiu amb el significat 'que té gairebé la mateixa aparença, les mateixes qualitats, les mateixes característiques que un altre'. En cat. contemporani sí que pren aquesta accepció; segons el *DCVB* (s.v. *paregut*): «de *parer* i de *parèixer*, que, per influència del castellà *parecido*, és usat incorrectament per a significar 'semblant'». Deixant de banda el fet que triomfè la forma més acostada a l'espanyol, és coherent que, si *parèixer* acaba desenvolupant en els segles xv i xvi els mateixos valors que *semblar*, el participi derivat esdevinga adjectiu amb aquest significat, amb una reordenació del camp semàntic que acaba amb la substitució total o parcial (amb determinats significats) de *semblar* i *semblant*. En resum, el significat d'aquests adjectius està estretament lligat al dels verbs dels quals deriven i els processos de canvi semàntic que segueixen són significatius dels que, paral·lelament, descriuen els verbs.

Finalment, també és simptomàtica del desplaçament semàntic i sintàctic que caracteritza l'evolució de *parèixer* —en perjudici de *semblar*— l'aparició de la construcció intransitiva amb aquest altre verb, que encara avui perviu en alguns parlars catalans contemporanis (*DDLC*, sv. *parèixer*, 2b). El primer cas d'aquesta construcció el testimonia Ramos (2013: 362) en el segle xv (exemple 13).

- [13] [...] meravell-me que·m repregues, perquè la tua fi més **par** a les mies obres que no a tes paraules (*Obres catalanes de Moner* [xvii], 141, 6)

És important aquesta novetat, ja que culmina el procés diacrònic de superposició semàntica —i sintàctica— de *parèixer* respecte de *semblar*. Aquesta construcció no existeix ni en francès antic (*DMF*, sv. *sembler*) ni actual (*DAF*, *TLFI*, *DLarousse*); ni tampoc en occità antic (*Lexique Roman*, s.v. *parer*, *pareisser*/*pareysser*).

Si ampliem la perspectiva, la tendència que —si més no, en principi— segueix el català respecte d'aquests dos verbs és la mateixa que seguí l'espanyol amb *parecer* i *semejar*. De fet, en alguns parlars valencians s'ha arribat a aquest mateix extrem. En espanyol actual, *parecer* ha arribat a assumir tots els significats —i usos sintàctics— que tenia *semejar* en la llengua antiga (paral·lels als del català, *DCECH*, s.v. *semejar* 181b), mentre que aquest segon verb ha patit una reducció d'usos des del s. xv i ha quedat circumscrit a la construcció intransitiva etimològica (*DCECH*, s.v. *semejar*) o copulativa (Fernández Leborans 2000, 36.2.4.2 2234), però d'ús restringit a la llengua literària i d'estil arcaïtzant, segons Coromines. En els exemples [14a i b] es pot trobar una mostra de les estructures pseudoimpersonals amb *semejar* en castellà antic; respectivament, hi ha un exemple amb valor hipotètic i un segon amb valor d'analogia.

- [14a] A cabo de tres meses pareciósele a Tamar cómo era preñada, e dixieron a Judas los vezinos e las vezinas: - Nemiga á fecho tu nuera con alguno, ca **semeja** que es preñada. (Alfonso X [1275], *General Estoria. Primera parte* f. 94R, par. 56; *CORDE*)

- [14b] [...] andan estonces por él compañías d'unos omnes a que llaman egipanos las gentes d'allá [...] e son éstos tantos que **semeja** que tod el mont es lleno d'ellos, e van faziendo danças e grandes alegrías e muchos trebejos [...] (Alfonso X [1275], *General Estoria. Primera parte* f. 126V, par. 62; *CORDE*)

D'aquesta manera, el català general evolucionava en paral·lel al castellà, que tendia a desplaçar *semejar* per *parecer* (en un procés que es donà també del portuguès). Contràriament, les llengües gal·loromàniques restants resolgueren la confluència semàntica dels derivats de *SIMILARE* i de *PARERE* amb l'assumpció dels significats del segon verb per part del primer.¹⁰ En la llengua antiga, però, el que trobem és un

10. Un estudi preliminar dels valors de *parer* en occità antic confirma aquesta tendència, ja que *parer* —a diferència del que ocorrerà en català— és marcador d'inferència (d'opinió i d'hipòtesi), sols. «E cant el vi que no·s movia, / Penset se, car assetz **paria** / De lla bestia, que non fos brava, / Car per defendre no·s girava, / E a le en las ancas donat / De la spaza un colp de plat, / E no·s volc moure per aitant.» (*Jaufré*, 248). Hem consultat obres en prosa o en poesia narrativa com són el *Jaufré*, el *Blandin de Cornoalha*, *Daurel et Betó*, la *Vida de Sancta Flor* o la *Legenda Aurea*.

estadi inicial d'aquest procés de confluència, fet que explica que tots dos verbs són intercanviables. Per exemple, en occità antic tant *semblar* com *parer* poden funcionar amb valor evidencial d'inferència; de vegades el motiu que porta a usar-ne un o l'altre és la mètrica, com en l'exemple següent:

- [15] [Enric] Guiraut Riquier, pietz tratz, segon que-m **par**, / selh c'a en Dieu tota s'entensio / i contra ley fay ren que ja perdo / per negun temps mais non cuja trobar. // [...] [Peire] Guiraut, pietz tray, so-m **sembla**, selh que dar / non pot del sieu e-l coven a maizo / son gran aver gardar ab cor felo / e non auza res c'a pretz tanha far. (Guiraut Riquier, 12; *RIALTO*)

I això mateix ocorre en el grup d'obres catalanes que considerem que reben influència occitana o francesa o podrien adscriure's a l'extrem septentrional del domini lingüístic. És el cas de les *Vides de sants*:

- [16] Enaprés Sen Gregori esgardà aquel paubre qui de costa li estava, e vesec que li mudava la cara, que li **aparia** jove molt bel, e enaprés li **semblava** home vel ab la barba canuda. (*Vides de sants rosselloneses*, 300, 4; *CIGCA*)

Una part del català —el central—, però, divergirà de la resta del domini lingüístic i s'alinearà juntament amb les llengües gal·loromàniques amb la substitució, en tots els usos i significats, de *parèixer* per *semblar*. Aquest procés no és antic, d'acord amb un escandall que hem fet en les obres del *CIGCMod*. Com a mostra, val a dir que en el *Calaix de Sastre*, dietari de Rafael d'Amat i de Cortada, baró de Maldà (datat entre 1769 i 1819), la presència de *semblar* és paral·lela (quant als usos sintàctics i significats) a la del verb en la llengua antiga: té com a nucli semàntic de l'analogia i, fins i tot, hi ha casos de l'ús intransitiu, que ara no es dona en català central. I *parèixer* també hi és present, codificant l'analogia i, sobretot, valors epistèmics (d'opinió, d'inferència). I això a cavall dels segles XVIII-XIX.

5. CONCLUSIONS

(a) *Semblar* és un verb poc freqüent en cat. antic —a diferència de l'adjectiu derivat, *semblant*— i està lligat al significat etimològic (l'analogia, compartit per l'adjectiu *semblant*). Des dels primers textos ja trobem, però, un significat secundari, derivat de l'anterior i que converteix el verb en marcador d'opinió.

(b) En un grup d'obres dels ss. XIII i XIV, aquesta caracterització que acabem de fer no s'acompleix. Aquestes obres són el *Llibre dels Fets*, la *Questa del Sant Grasal*, els *Diàlegs* de Sant Gregori, les *Vides de sants rosselloneses*, la *Flor de les Històries d'Orient*, les *Edats i Epístola de Jesucrist* o la *Faula* de Guillem de Torroella. En aquestes obres, trobem que el nucli semàntic del verb s'ha desplaçat cap a la inferència i introdueix, especialment, opinions i hipòtesis. La particularitat s'explica, en part, pel fet que algunes d'aquestes obres són traduccions del francès i, en altres casos, potser pel pes que tenia llavors l'occità com a model de llengua culta, en uns segles com són el XIII i XIV en què s'està construint el cat. literari. No podem descartar tampoc, però, que en algunes de les obres la particularitat que testimoniem siga reflex de la realitat de determinats parlars del cat. del moment. Siga com siga, no tornem a trobar el verb *semblar* introduint enunciats hipotètics en els ss. XV i XVI, potser com a resultat de la desoccitanització del cat. culte de l'època.

(c) *Semblar* no equival, en la llengua antiga, a *parèixer*. Es tracta de dos verbs amb nuclis semàntics diferents: *parèixer* codifica la inferència (i, doncs, és un evidencial) i *semblar*, prototípicament, l'analogia. L'àrea de confluència la trobem a l'hora d'introduir l'opinió, valor aquest que comparteixen tots dos verbs. Des d'una perspectiva diacrònica, però, *parèixer* tendirà a subjectivar-se progressivament, fet que es manifesta en la selecció de subordinades en subjuntiu o en l'explicitació del datiu. *Semblar*, per la seua banda, progressivament es consolidarà com a marcador d'opinió —fet que es manifesta, per exemple, en l'ampliació del tipus d'atribut que regeix. Amb tot, i si més no d'acord amb les dades que tenim, no s'expandirà i desbancarà territorialment *parèixer* com a evidencial d'inferència possiblement fins a l'edat moderna.

(d) El règim argumental de *semblar* es troba ja consolidat en el s. XIII i hi predominen tres construccions —per orde de freqüència—: la pseudoimpersonal, la copulativa i la intransitiva. Amb tot, considerada l'evolució diacrònica, s'observa una tendència del verb a admetre atributs adjectivals i, en els segles XV-XVI, a seleccionar —per qüestions estilístiques— oracions d'infinitiu per a la construcció pseudoimpersonal.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Académie des Inscriptions et Belles-Lettres (1906) «Documents arméniens», dins *Recueil des historiens des croisades*, vol. II, París, Imprimerie Nationale.

- ALEGRE I URGELL, M. ed. (2006) *Diàlegs de sant Gregori*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ANTOLÍ MARTÍNEZ, J. (2012) «Canvi semàntic i gramaticalització en el sorgiment de marcadors evidencials. Evolució semàntica de PARERE i derivats en el llatí tardà i en el català antic (s. III-XVI)», *eHumanista/IVITRA* 2, pp. 41-84.
- (2015) «Estudi diacrònic de les estructures evidencials *parèixer / semblar + infinitiu* i *parèixer / semblar + ser + que*. Un castellanisme sintàctic?», dins C. Sinner i K. Wieland eds., *Norma, ús i actituds lingüístiques. El paper del català en la vida quotidiana*, Leipziger Universitätsverlag GmbH, pp. 41-60.
- (en premsa) «De simlãre als derivats gal·loromànics: la subjectivació com a tendència del canvi semàntic en llatí tardà», dins *Actes del VI Congrés Internacional de Llatí Medieval Hispànic*, Florència, Sismel.
- BOHIGAS, P. & J. VIDAL ALCOVER eds. (1984) *La Faula*, Tarragona, Edicions Tàrraco.
- CIGCA = Martines, J. & V. Martines dirs. «Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Antic», dins el *Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis [CIMTAC]*, Alacant, ISIC-IVITRA.
- COC = Payrató, L. & N. Alturo eds. *Corpus Oral de Conversa Col·loquial*, Barcelona, Dipòsit Digital de la UB. Consultable en línia <<http://www.ub.edu/ccub/corpusoraldeconversacolloquial-coc.html>>.
- COD = Perea, M. P. & J. Viaplana *Corpus Oral Dialectal*, Barcelona, Dipòsit Digital de la UB. Consultable en línia <<http://www.ub.edu/ccub/corpusoraldialectal-cod.html>>.
- CODOLCAT = Quetglas Nicolau, P. J. dir. (2013) *Corpus Documentale Latinum Cataloniae*, Barcelona, Institució Milà i Fontanals.
- CODOLVA = Mesa Sanz, J. F. *Corpus Documentale Latinum Valencie*, Alacant, Universitat d'Alacant.
- COR = Alturo, N., Ò. Bladas, M. Payà & L. Payrató eds. *Corpus oral de registres. Materials de treball*, Barcelona, Dipòsit Digital de la UB. Consultable en línia <<http://www.ub.edu/ccub/corpusoralderegistres-cor.html>>.
- CORDE = Real Academia Española, *Corpus Diacrónico del Español*. Consultable en línia <<http://corpus.rae.es/cordenet.html>>
- CORNILLIE, B. (2007) *Evidentiality and Epistemic Modality in Spanish (Semi-) Auxiliaries*. Berlin / New York, Mouton de Gruyter.
- COROMINES, J. (1971) «Les «Vides de Sants» rosselloneses del manuscrit 44 de París», dins *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor, pp. 276-362.
- *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, Madrid, Gredos.

- CTILC = Rafel, J. dir. *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. Consultable en línia: <http://ctilc.iec.cat/>.
- DAF = *Dictionnaire de L'Académie Française* (1932-1935), París, Académie Française.
- DAlibèrt = Alibèrt, L. (1988) *Dictionnaire occitan-français d'après les parlers languedociens*, Tolosa de Llenguadoc, Institut d'Estudis Occitans.
- DBréal = Bréal, M. & A. Bailly (1918) *Dictionnaire Étymologique Latin*, París, Hachette.
- DCantalausa = Cantalausa, J. de (2003) *Diccionari general occitan*, Rodez, Edicions Cultura d'Oc.
- DCVB = Alcover, A. M. & F. de B. Moll (1985) *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma de Mallorca, Moll.
- DECat = Coromines, J. (1995) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial edicions catalanes/La Caixa.
- DCECH = Coromines, J. & J. A. Pascual (1982-1991) *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, Madrid, Gredos.
- DENDALE, P. & L. TASMOWSKI (2001) «Introduction: Evidentiality and Related Notions», *Journal of Pragmatics* 33, pp. 339-348.
- DLewis = Lewis, C. T. & C. Short (1879) *A Latin Dictionary*, Oxford, Oxford University Press.
- DMF = *Dictionnaire du Moyen Français* (2010), ATILF/CNRS/Université de Lorraine. Disponible en línia <<http://www.atilf.fr/dmf>>.
- FERNÁNDEZ LEBORANS, M. J. (2000) *La predicación: las oraciones copulativas*, dins Bosque, I. & V. Demonte, *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. II, Madrid, Espasa.
- FERRANDO, A. (2001) «Aproximació dialectològica al *Llibre dels Fets*, de Jaume I», *Arxiu de textos catalans antics* 20, pp. 511-531.
- FURIÓ VAYÀ, Joan M. (2007) «La llengua del Nou Testament al manuscrit Marmoutier», dins *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, vol. III, Barcelona, Abadia de Montserrat, pp. 233-245)
- MARTINES, V. (1997) *El Tirant políglota. Estudi sobre el Tirant lo Blanch a partir de les seues traduccions espanyola, italiana i francesa dels segles XVI-XVIII*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes/Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MARTINES, J. (2015) «Diacronia i neologia: canvi semàntic, subjectivació i representació del pensament. El català esmar, des de 'taxar' fins a 'inferir' i 'imaginar' i més enllà», *Caplletra* 59, pp. 221-248.
- (en premsa) «Une approche du futur épistémique du catalan médiéval: les premiers pas (XIII s.)», dins L. Baranzini, J. Sanchez Mendez & L. de Saussure (eds.), *Le futur dans les langues romanes*, Université de Neuchâtel.

- MARTINES, J. & S. MONTSERRAT (2014) «Subjetivización e inferencia en la evolución semántica y en el inicio de la gramaticalización de *jaquir* (s. XI-XII)», *Caplletra* 56, p. 185-211.
- PAUPHILET, A. ed. (1923) *La Queste del Saint Graal*, París, Honoré Champion.
- QUER, J. (2002) «Subordinació i Mode», dins J. Solà, M. R. Lloret, J. Mascaró & M. Pérez Saldanya (eds.), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, vol. II, pp. 2799-2866.
- RAMOS, J. R. (2002) «La predicació no verbal obligatòria», dins J. Solà *et al.* eds. *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, pp. 1953-2016.
- (2013) «Distribució sintàctica de *parer*, *aparer* i *apparer* en català antic (segles XIII-XVII)», *eHumanista/IVITRA* 4, pp. 349-369.
- RAYNOUARD, M. (1842) *Lexique roman: ou, Dictionnaire de la langue des troubadours*, París, Chez Silvestre.
- RIALTO = Di Girolamo, C. (coord.), *Repertorio informatizzato dell'antica letteratura trobadorica e occitana*. Consultable en línia: <<http://www.rialto.unina.it>>
- SENTÍ, A. (2013) «Modalitat i evidencialitat. Un estudi de *deure* epistèmic al segle XV», dins *Actes del 26é Congrès de Lingüística i Filologia Romàniques*, Berlin / New York, W. de Gruyter.
- SENTÍ, A. & J. ANTOLÍ (2014) «La inferència en l'afiorament de valors evidencials en català antic», *Caplletra* 56, pp. 157-184.
- SQUARTINI, M. (2001) «The internal structure of evidentiality in romance», *Studies in Language* 25, pp. 297-334.
- (2008) «Lexical vs. grammatical evidentiality in French and Italian», *Linguistics* 46-5, pp. 917—947
- TLFI = *Trésor de la Langue Française informatisé* (2004), París, CNRS Éditions. Consultable en línia <<http://atilf.atilf.fr>>
- TRAUGOTT, E. (2012) «Pragmatics and language change», dins K. Allan & K. M. Jaszczolt (eds.), *The Cambridge Handbook of Pragmatics*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 549-566.